

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

KOMUNIKAT Z KONFERENCJI
„OCHRONA I WYKORZYSTANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA
NATURALNEGO NA ZIEMIACH POLSKICH NA PRZESTRZENI
WIEKÓW” – SOBÓTKA, 20–22 V 2016

Tegoroczne Wrocławskie Spotkania z Historią Gospodarczą odbyły się w dniach 20–22 maja 2016 r. w Sobótce, u podnóża góry Ślęży. To już XI edycja tej interesującej inicjatywy o ogólnopolskim zasięgu. Jej tematem była tym razem „Ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego na ziemiach polskich na przestrzeni wieków”. Tak jak poprzednia konferencja, także i ta została zorganizowana przez wrocławskie środowisko historyków gospodarczych, na co dzień pracujących w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, Katedrze Filozofii i Historii Gospodarczej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz w tamtejszym oddziale Instytutu Pamięi Narodowej.

Ochrona środowiska oraz wykorzystanie zasobów naturalnych na ziemiach polskich to temat niewyczerpany i niezbadany dokładnie. Przed 1989 r. był on najczęściej pomijany i marginalizowany, a zasoby środowiskowe przez długie lata były eksploatowane rabunkowo. Niestety, i wcześniej, zwłaszcza w czasach zaborów, ziemie polskie traktowane były często mechanicznie jako rezerwuar surowcowy do inicjowanych w tamtych czasach przedsięwzięć industrializacyjnych. Podobne spojrzenie dominowało po II wojnie światowej, gdy szybkie uprzemysłowienie stało się celem samym w sobie. Głównymi gałęziami przemysłu, lansowanymi przez rządzących, stały się hutnictwo i górnictwo, a wraz z nimi ciężkie zakłady produkcji maszynowej, które ze względu na swój charakter produkowały tysiące ton odpadów chemicznych. Spadek tej epoki to zdewastowane środowisko naturalne wielu polskich regionów i archaiczny model gospodarki całego kraju.

W konferencji w Sobótce udział wzięło 76 uczestników z całej Polski i jeden historyk z Niemiec. Ich wystąpienia ułożone zostały w porządku chronologicznym, który organizatorzy konferencji próbowali pogodzić z problemowym wyodrębnieniem pewnych grup tematów w poszczególnych sesjach. Jak zwykle w takich przypadkach, tego rodzaju próba nie mogła przynieść rozwiązania idealnego.

Pierwsza sesja obrad poświęcona została tematyce wykorzystania zasobów leśnych na ziemiach polskich. W jej ramach wystąpili m.in. Szymon Kazusek (UJK Kielce) mówiący o eksploatacji lasów królewskich w XVIII w., Krzysztof Broński (UE Kraków) i Robert Limpelt (PWSZ Sanok), którzy przybliżyli słuchaczom temat gospodarki leśnej w Galicji; a także Robert Andrzejczyk (UMK Toruń) i Jan Gapys (UJK Kielce) oraz Mirosław Kłusek (UR Kraków), którzy z kolei opisali rolę lasów w majątkach szlacheckich i wspólnotach leśnych.

W następnej sesji podjęto tematykę przemysłu wydobywczego na ziemiach polskich. Niezwykle interesujące referaty o zasobach i wykorzystaniu węgla kamiennego i brunatnego wygłosili: Wojciech Morawski, Jacek Luszniwicz i Janusz Kaliński (SGH Warszawa) oraz Bogusław Marks (UKSW Warszawa) i Yaman Kouli (TU Chemnitz/Niemcy).

W tym samym panelu pojawił się również temat polskiej ropy naftowej, który został wyczerpująco przedstawiony przez Iwonę Kawallę (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa) i Bartosza Pasterkiego (UR Rzeszów).

Tego samego dnia po przerwie podjęto inny ważny problemowo wątek, jakim była gospodarka wodna. W wystąpieniach poruszono kilka bardzo ciekawych tematów, ujętych chronologicznie. Odrę, jako ważny wodny trakt komunikacyjny na przestrzeni dziejów do XIX w. przedstawił Tomasz Gałwiazek (IPN Wrocław), a o wieki XX i XXI uzupełnił Marek Zawadka (Ośrodek Kultury „Wzgórze Zamkowe” Lubin). Tadeusz Janicki i Marcin Graban przedstawili problematykę gospodarki wodnej na Wielkopolsce. Kwestie zanieczyszczenia wód i ochrony środowiska zaprezentowali Jarosław Dulewicz (UJK Kielce) oraz Joanna Jaroszyk-Pawlukiewicz i Lucyna Błażejczyk-Majka (UAM Poznań). Bardzo ciekawy referat wygłosił Radosław Nowak (Politechnika Warszawska) o wykorzystaniu siły motorycznej wody w Staropolskim Zagłębiu Przemysłowym.

W kolejnej sesji podjęto temat zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Obrady rozpoczęła Elżbieta Adamczyk (UJ Kraków) referatem zatytułowanym „Władze samorządowe wobec zagrożeń środowiska miasta – z XIX-wiecznej przeszłości Krakowa”. Była to wnikliwa analiza walki władz miasta z szerzącym się zanieczyszczeniem środowiska w obliczu urbanistycznych planów rozrastającego się wtedy Krakowa. W podobny tonie był utrzymany obszerny artykuł Aleksandry Arkusz (UJ Kraków) o zanieczyszczeniu Krakowa przez Krakowską „Polfę”. Piotr Koryś i Maciej Tymiński (UW) podjęli się trudnego tematu różnicowania rozwoju na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. w kontekście instytucjonalnym i środowiskowym.

W drugim dniu konferencji ponownie podniesiono kwestię kopalni na ziemiach polskich. I tak np. Piotr Franaszek (UJ Kraków) poruszył sprawę wydobycia ropy naftowej w Galicji i jej wpływu na kondycję środowiska naturalnego. Natomiast Edyta Majcher (UJK Kielce) i Andrzej Mielcarek (US) przyjrzeni się wydobyciu wapienia i kredy w prowincjach kieleckiej i pomorskiej oraz ich przemysłowemu wykorzystaniu w kontekście wpływu na środowisko naturalne.

W drugiej części obrad tego dnia ogłoszono wiele istotnych referatów o zróżnicowanej tematyce. W szczególności nacisk w nich położono na hutnictwo i przemysł metalowy oraz przedstawienie problematyki ochrony środowiska w działaniach władz od II RP, poprzez czasy PRL-u, do okresu transformacji. W tym nurcie interesujący referat wygłosił Dariusz Jarosz (UW). Przedstawił on początki zainteresowania władz PRL zanieczyszczeniem powietrza i podjętymi w tym kierunku działaniami. Łukasz Dwilewicz (SGH Warszawa) nakreślił wybrane aspekty polityki energetycznej PRL, a Anna Jarosz (SGH Warszawa) zaprezentowała problem surowcowy polskiego hutnictwa w czasach II RP. Barbara Kasprzyk (UKW Bydgoszcz) wygłosiła referat uzupełniający dwa poprzednie o roli uwarunkowania naturalnego w koncepcjach polskiego przemysłu zbrojeniowego w okresie II RP.

W dalszej części tej sesji zajęto się sprawami środowiskowymi w okresie po 1989 r. Bardzo ciekawym zagadnieniem była problematyka ochrony środowiska w kontekście prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw w latach 1990–2004. Temat ten poruszył Sławomir Kamosiński (UKW Bydgoszcz), przedstawiając zagrożenia i szanse dla polskich firm wobec zmieniającego się ustawodawstwa w zakresie ochrony środowiska. Agnieszka Danielewska (UJK Kielce) przybliżyła słuchaczom związek pomiędzy zanieczyszczeniem środowiska naturalnego a zdrowiem mieszkańców Kielc w czasach PRL-u. Ciekawym zagadnieniem zainteresował słuchaczy Zygmunt Woźniczka (UŚ Katowice), który mówił o Górnym Śląsku i ochronie jego środowiska naturalnego w okresie Polski Ludowej.

Wystąpieniem zatytułowanym „Problem eksploatacji surowców naturalnych oraz ochrony środowiska przed wyziewami elektrowni konwencjonalnych w polityce reformatorskiej rządów PRL w latach 1986–1989” rozpoczęła się ostatnia sesja tego dnia obrad, a wygłosił go Dariusz Grała z Instytutu Kliometrii i Badań nad Transformacją w Poznaniu. W sesji tej zaprezentowany też został m.in. temat związków lokalizacji przemysłu z czynnikami naturalnymi na Kujawach i Pomorzu, którym zajął się Jakub Kujawa z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

W ostatnim dniu konferencji wszystkie referaty pojawiły się w jednej sesji. Pierwsze dwa poświęcone były zasobom i bogactwom regionu Gór Świętokrzyskich (Adam Czmuchowski i Beata Cichewicz – UE we Wrocławiu) oraz walorom i ochronie środowiska na Dolnym Śląsku. Zagadnieniem wapiennictwa w ziemi ząbkowickiej zajął się Tomasz Przerwa (UWr), starając się zaprezentować bilans dla tej gałęzi śląskiej gospodarki na przestrzeni wieków. Sylwia Straszak (UE Wrocław) nawiązała do przemysłu chemicznego w kontekście chemizacji rolnictwa oraz ochrony środowiska w okresie PRL-u, ze szczególnym uwzględnieniem Dolnego Śląska. Bardzo ciekawy referat wygłosiła Patrycja Ziomek (UWr) o społecznych działaniach w prowincji śląskiej na rzecz ochrony przyrody w Sudetach w czasach pruskich. Szczególne uznanie należy się prelegentce za scalenie problematyki, wykorzystanie źródeł oraz jasny przekaz. Jednym z ostatnich występujących był Rościśław Żerelik, który zajął się wykorzystaniem energii wiatrowej w młynach Dolnego Śląska na przełomie XIX i XX w.

Konferencja w Sobótce poświęcona historycznemu aspektowi ochrony i wykorzystania zasobów naturalnych była niewątpliwie potrzebna, a poruszane w niej zagadnienia pokazały, jak wiele wyzwań badawczych stoi jeszcze przed jej uczestnikami. Owocem każdej sesji były dyskusje naukowe, które nierzadko przeciągały się poza czas obrad.

Pokłosiem XI Wrocławskich Spotkań z Historią Gospodarczą, których organizatorzy zapowiadają kontynuację w przyszłym roku, będą – jak w ostatnich latach – dwa tomy opracowanych wystąpień, które ukażą się przed końcem tego 2016 r.

Patrick Starczewski